

Öppna jämförelser 2020 – Social barn- och ungdomsvård

Kommunernas socialtjänst behöver kunna bedriva sin verksamhet med god kvalitet även vid en kris eller allvarlig händelse. Framtagandet av detta faktablad sker i skuggan av covid-19-pandemin och vi har valt att belysa stödfunktioner som påverkar villkoren för barn och ungdomar och den sociala barn- och ungdomsvården. Resultaten som lyfts fram avser perioden före pandemins utbrott och bör ses som en beskrivning av kommunernas förutsättningar att hantera oförutsedda händelser, snarare än en faktisk nulägesbild.

Årets resultat visar att:

- I 89 procent av Sveriges kommuner finns möjligheten att kontakta en socialjour bemannad med socionomer utanför kontorstid året runt.
- Cirka 48 000 barn ingick i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd under 2019. Antalet familjer med barn som tar emot såväl långvarigt som tillfälligt ekonomiskt bistånd kan förväntas öka under 2020 som en konsekvens av covid-19-pandemin.
- 61 procent av kommunerna uppger att de har en rutin för intern samordning mellan den sociala barn- och ungdomsvården och ekonomiskt bistånd.
- Få kommuner uppger att de har en upprättad kontinuitetsplan för boenden som tar emot särskilt sårbara grupper av barn.
- Majoriteten av kommunerna har satsat på fortbildning om våld i nära relationer, men knappt hälften kartlägger omfattningen barn i kommunen som utsätts för våld eller bevittnar våld mot närstående.

Möjlighet att få hjälp vid behov

En socialtjänst som är tillgänglig utanför kontorstid, genom möjligheten att komma i kontakt med en socialjour som kan erbjuda snabb hjälp oavsett tid på dygnet, är exempel på en viktig samhällelig stödfunktion. 89 procent av kommunerna uppger att de har en socialjour bemannad med socionomer alla dagar, hela dygnet.¹

Barn som växer upp i hushåll som lever under knappa omständigheter och som är hänvisade till ekonomiskt bistånd för sin försörjning, löper förhöjd risk för att halka efter när det gäller såväl fysisk som psykisk hälsa [1,2]. Andelen barn som ingår i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd uppgick

¹ Socialstyrelsen har skickat enkäter till alla kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg, sammanlagt 312 stycken. 296 kommuner/stadsdelsförvaltningar besvarade enkäten.

till 2,2 procent under 2019 vilket motsvarar ungefär 48 000 barn.² Antalet barn som ingår i familjer som får såväl långvarigt som tillfälligt ekonomiskt bistånd kan förväntas öka under 2020, som en konsekvens av covid-19-pandemin.

Socialtjänstens interna samordning är viktig för att bibehålla en beredskap, kontinuitet och stabilitet kring barn och unga i utsatta livssituationer. Ett barns behov kan uppmärksammas via den kontakt som sker med vuxna runt barnet. Ekonomiskt bistånd är ofta den verksamhet som personer först kommer i kontakt med när de vänder sig till socialtjänsten för att få stöd och blir därför en viktig instans för att upptäcka svårigheter utöver ekonomisk utsatthet.

61 procent av kommunerna uppger att de har en aktuell beslutad rutin för intern samordning i enskilda ärenden mellan den sociala barn- och ungdomsvården och ekonomiskt bistånd. Motsvarande andelar för verksamheter som arbetar inom missbruk och socialpsykiatri är 68 respektive 50 procent. Endast 44 procent uppger att de har rutiner för samordning mellan den sociala barn- och ungdomsvården och samtliga belysta verksamhetsområden, se tabell 1.

Tabell 1. Aktuell beslutad rutin för intern samordning i enskilda ärenden

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg med aktuell rutin för intern samordning med den sociala barn- och ungdomsvården år 2020 i riket. Procent

Indikator	Andel i procent
Aktuell rutin för intern samordning mellan social barn- och ungdomsvård och ekonomiskt bistånd	61
Aktuell rutin för intern samordning mellan social barn- och ungdomsvård och missbruk	68
Aktuell rutin för intern samordning mellan social barn- och ungdomsvård och socialpsykiatri	50
Aktuell rutin för intern samordning mellan social barn- och ungdomsvård och samtliga 3 områden; ekonomiskt bistånd, missbruk samt socialpsykiatri	44

Källa: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2020, Socialstyrelsen.

En utmaning att upprätthålla kvalitet för samhällsviktiga verksamheter

En proaktiv krisberedskap är av central betydelse, inte minst inom verksamheter för särskilt sårbara grupper. Utvärderingar visar dock att krishanteringsprocessen behöver utvecklas ytterligare överlag [3,4]. Dessutom behöver det säkerställas att sociala insatser till barn och unga kan bedrivas med god kvalitet, även vid en kris eller allvarlig händelse [5]. Av de kommuner som bedriver eller ansvarar för boenden för särskilt sårbara grupper av barn uppger knappt en tredjedel att de har en aktuell kontinuitetsplan för dessa boenden. Bilden är densamma avseende kommunernas upphandling, där i genomsnitt

² Beräknat på 47 971 barn, 0-17 år, under 2019. Befolkningsstatistik från 31 dec 2019, Statistiska Centralbyrån.

32 procent uppger att krisberedskap efterfrågas vid upphandling av dessa boenden, se tabell 2. Oavsett om verksamheten bedrivs i kommunal eller enskild regi, är det ansvarig nämnd som ska försäkra sig om att verksamheten uppfyller kraven på god kvalitet.

Tabell 2. Krisberedskap på boenden för sårbara grupper av barn

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg år 2020 i riket. Procent. Inom parantes anges antal kommuner som bedriver boende respektive upphandlar boende.

Indikator utifrån boendeform	Aktuell kontinuitetsplan	Krisberedskap ingår vid upphandling
Hem för vård eller boende för barn och unga	28 (105)	37 (180)
Stödboende för barn och unga	28 (160)	31 (147)
Bostad med särskild service för barn med funktionsnedsättning, SoL	28 (103)	26 (110)
Bostad med särskild service, LSS-barn	35 (136)	32 (136)

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning - Krisberedskap, 2020, Socialstyrelsen.

Möjligheter att förebygga våld mot barn

Risken för ökad förekomst av våld i nära relationer lyfts fram under rådande pandemi, baserat på riskfaktorer i form av ökad isolering i hemmen samt påfrestningar i form av oro, ökad alkoholkonsumtion, försämrad ekonomi eller sjukdom i familjen. Under dessa omständigheter behöver socialtjänsten rikta särskild uppmärksamhet kring barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Goda kunskaper om våld i nära relationer behövs för att kunna uppmärksamma, hantera och tillgodose behov av stöd och skydd till våldsutsatta genom att erbjuda adekvata insatser av hög kvalitet [6]. Årets resultat av öppna jämförelser på riksnivå visar att majoriteten av kommunerna, 94 procent, uppger att handläggare inom den sociala barn- och ungdomsvården har fått fortbildning om våld i nära relationer under det senaste året, se tabell 3.

Ett proaktivt arbete för att motverka våld och försummelse av barn och unga behöver ske före, under och efter en pandemi eller allvarlig händelse. För att kunna bedöma om de insatser som ges svarar mot behoven behöver socialtjänsten ha kännedom om omfattningen barn inom kommunen som utsätts för våld alternativt bevittnar våld av närstående [7]. Endast 42 procent av kommunerna rapporterar att de har genomfört en sådan kartläggning, se tabell 3.

Tabell 3. Fokus på våld i nära relation

Andel kommuner och stadsdelar i Stockholm och Göteborg som genomfört fortbildning om våld i nära relation, kartlagt antal våldsutsatta barn, år 2019 och 2020, procent, riket.

Indikator	2019	2020
Genomfört fortbildning om våld i nära relationer senaste året som riktar sig till handläggare som utreder barn	92	94
Kartlagt antalet barn i kommunen som utsatts för eller bevittnat våld av närstående	40	42

Källa: Enkät Öppna Jämförelser Socialtjänst, kommunundersökning, 2019, 2020. Socialstyrelsen.

Referenser

1. Ojämligheter i psykisk hälsa. Kunskapssammanställning. Folkhälsomyndigheten 2019.
2. Folkhälsans utveckling – årsrapport 2020. Folkhälsomyndigheten 2020.
<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/9fd952e9014642249164352cd5a3eb50/folkhalsans-utveckling-arsrapport-2020.pdf>
3. Krisberedskap i socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2018. Krishantering och krisberedskap i samband med värmeböljan 2018 för särskilt sårbara grupper. Socialstyrelsen 2019.
4. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/oppna-jamforelser/2019-6-4.pdf>
5. Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.
6. Reducing violence through victim identification, care and support programmes. World Health Organization 2009, sid 6.
7. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer. 3 kap. 7 § SOSFS 2014:4.

Öppna jämförelser

Målet med öppna jämförelser inom socialtjänsten är att bidra till verksamhetsförbättring som kommer den enskilde till gagn. Indikatorerna belyser olika kvalitetsaspekter och resultaten av jämförelserna kan användas för att följa upp, analysera och utveckla socialtjänstens verksamheter.

Datakälla: Enkät Öppna jämförelser Socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2020, Socialstyrelsen.

Svarsfrekvens: 95 procent av kommunerna besvarade enkätens generella del, 95 procent delenkäten Social barn- och ungdomsvård och 91 procent delenkäten Krisberedskap.

Mer information

Du hittar alla årets resultat i Excel-filen, redovisade för stadsdelar i Göteborg och Stockholm, på kommun-, läns- och riksnivå på Socialstyrelsens webbplats, se fliken Öppna jämförelser Sociala barn- och ungdomsvården respektive Krisberedskap

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/social-barn-och-ungdomsvard/>

<https://www.socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/socialtjanst/krisberedskap/>

Indikatorer och mått beskrivs i Excel-filen. Insamlingsmetoden finner du i dokumentet Metodbeskrivning 2020.

Kontakt:

Karin Blomgren

Telefon: 075-247 30 00

E-post: karin.blomgren@socialstyrelsen.se